

Vlaanderen
is landbouw & visserij

WATER TEGEN DE DROOGTE

**Met resultaten van een bevraging
bij LMN-landbouwers**

DEPARTEMENT
**LANDBOUW
& VISSERIJ**

www.vlaanderen.be/landbouw

Met resultaten van een bevraging bij LMN-landbouwers

Colofon

Samenstelling

Departement Landbouwen Visserij

Auteurs

Sonia Lenders, Linn Dumez

Verantwoordelijk uitgever

Patricia De Clercq, secretaris-generaal Departement Landbouw en Visserij

Depotnummer

D/2022/3241/223

Lay-out

Vlaamse overheid

Voor meer informatie over het rapport kunt u contact opnemen met de auteur(s) van het rapport. Ons e-mailadres is als volgt samengesteld: VOORNAAM.NAAM@LV.VLAANDEREN.BE. Ons generiek adres is KENNIS@LV.VLAANDEREN.BE

U vindt onze rapporten terug op:

WWW.VLAANDEREN.BE/LANDBOUW/STUDIES

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Lenders S. & Dumez L (2022) *Water tegen de droogte. Met resultaten van een bevraging bij LMN-landbouwers*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Graag vernemen we het als u naar dit rapport verwijst in een publicatie. Als u een exemplaar ervan opstuurt, nemen we het op in onze bibliotheek.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Als u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u hier graag bij helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

[illegible]

In geen geval zal het Departement Landbouw en Visserij of zijn ambtenaren aansprakelijk gesteld kunnen worden voor eventuele nadelige gevolgen die voortvloeien uit het gebruik van de via deze publicatie beschikbaar gestelde informatie.

pagina 3 van 16

INHOUD

Samenvatting.....	5
1 Situering: waterschaarste in landbouw.....	6
2 Wateropslag.....	6
2.1 VLIF-investeringssteun voor wateropslag.....	7
2.1.1 Investeringsstype wateropvang.....	7
2.1.2 Bestemming wateropvang.....	8
2.2 Hemelwateropslagcapaciteit volgens LMN.....	9
3 Aantal waterbronnen en bestemming.....	9
3.1 Aantal waterbronnen.....	10
3.2 Waterbron en bestemming.....	10
4 Waterzuinige technieken.....	11
4.1 Irrigatietechnieken in openlucht.....	11
4.2 Peilgestuurde drainage.....	13
4.3 Andere waterbesparende maatregelen.....	14
5 Samenwerking.....	15
6 Bekendheid bestaande overheidsinstrumenten.....	15

SAMENVATTING

Welke maatregelen nemen de Vlaamse land- en tuinbouwers tegen langdurige droogte? In dit focusrapport halen we uit verschillende bronnen cijfers aan. We bespreken de steunaanvragen bij het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) en de resultaten van een enquête bij de deelnemers van het Landbouwmonitorningsnetwerk (LMN) tijdens het voorjaar van 2021.

Een droogteperiode kan onder meer overbrugd worden door **water op te vangen en op te slaan**. Om dit technisch mogelijk te maken zijn extra investeringen nodig. Landbouwers kunnen financiële steun aanvragen bij het **Vlaams Landbouwinvesteringsfonds** (VLIF). Na goedkeuring wordt 30% (40% als het gaat om jonge landbouwers) van de investeringskosten uitbetaald. In de periode 2017-2021 is er 5,6 miljoen euro steun gegeven aan 1.055 goedgekeurde investeringen, wat zorgde voor 991.076 m³ bijkomende capaciteit van wateropvang en -opslag. De grootste volumes werden gerealiseerd via regenwaterreservoirs (46%) en -bassins (43%). Regenwaterbassins zijn vooral terug te vinden op glastuinbouwbedrijven. Toch zijn ook de investeringstypes met kleinere volumes, bijvoorbeeld opslag van drainwater of spuiwater of infiltratiebekken, van belang in de strijd tegen de droogte. Gietwater is veruit de grootste bestemming van het opgevangen water (52%). Daarna volgen reinigen van stallen en materieel (13%), aanleggen van gewasbeschermingsmiddelen (8%), reinigen van werktuigen en machines (7%), drinkwater voor dieren (7%) en irrigatie (6%).

Uit het **Landbouwmonitoringsnetwerk** (LMN), het boekhoudnetwerk van het Departement Landbouw en Visserij bestaande uit een 600-tal Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven, blijkt dat in 2020 62% van de bedrijven hemelwater opvangt. Dat is goed voor een capaciteit van 817.000 m³. Of anders gesteld: 38% heeft nog geen hemelwateropvang. Zelfs niet alle glastuinbouwbedrijven hebben een regenwateropvangsysteem. Bij herbouw of verbouwing is regenwateropvang sinds 2014 verplicht.

Uit een **enquête** waaraan 571 LMN-land- en tuinbouwers tijdens het voorjaar van 2021 deelnamen, blijkt dat de meeste bedrijven 2, 3 of meerdere **waterbronnen** combineren. Ze kunnen zo het risico bij extreme droogte beter spreiden. 108 bedrijven hebben aangegeven water te hergebruiken. Een minderheid gebruikt maar één bron, waarvan 67 bedrijven enkel grondwater en 14 bedrijven enkel leidingwater.

De keuze van de waterbron hangt af van de beschikbaarheid, maar ook van de waterkwaliteit nodig voor de **bestemming van het water**. Er wordt nog relatief veel gereinigd met grondwater of leidingwater, wat milieukundig minder goed is. De aanmaak van gewasbeschermingsmiddelen en de irrigatie van gewassen kan nog vaker met hemel- en oppervlaktewater.

27% van 571 bedrijven **irrigeert** zijn gewassen in openlucht. Haspels met spuitkanon en druppelirrigatie komen het meest voor. Dan volgen beregeningsboom, waterton of aalton en beregeningssproeiers. Druppelirrigatie is de meest accurate en efficiënte techniek, maar technisch en of economisch niet overal toepasbaar.

Zonder de glastuinbouwbedrijven hebben 262 bedrijven werkende **drainage**buizen, goed voor 4.829 hectare. 25 bedrijven vangen het drainagewater op om te kunnen hergebruiken bij droogte. Vijf bedrijven hebben peilgestuurde drainagebuizen zodat de grondwaterstand te allen tijde aangestuurd kan worden. Onderhoud van de drainagebuizen, opdat ze blijven werken, is een belangrijk aandachtspunt.

Op de vraag of er **andere waterbesparende maatregelen** worden toegepast, heeft 57% positief geantwoord. Waterzuinig reinigen van de stallen wordt het meest aangegeven, gevolgd door drinkwatervoorziening met o.a. antimorsrand of drinknippels.

Samenwerking in verband met wateropslag en/of-hergebruik kan zeker nog verder gestimuleerd en mede-georganiseerd worden, aangezien slechts acht bedrijven dit nu reeds doen.

Wat betreft de **bekendheid van de overheidsinstrumenten i.v.m. water** staat de VLIF-investeringssteun bovenaan, gevolgd door bedrijfsadvies en de wateraudit. Bepaalde projectoproepen zoals Proeftuinen Droogte, Europees Innovatiepartnerschap (EIP) en Waterlandschap zijn minder bekend. Een op de vijf heeft geen enkel overheidsinstrument aangeduid, daarom is verdere bekendmaking aanbevolen.

1 SITUERING: WATERSCHAARSTE IN LANDBOUW

Het uitzonderlijk droge voorjaar van 2022 doet vrezen dat er na een relatief nat 2021 opnieuw een langdurige droge zomer zit aan te komen. In 2020 heeft de Vlaamse regering de Blue Deal opgesteld, een plan in strijd tegen waterschaarste en droogte. De CIW-adviesgroep Droogte en de Vlaamse Droogtecommissie volgen de situatie de voet op en zullen bij waterschaarste de nodige maatregelen treffen. Net voor publicatie van het rapport werd er medio juli 2022 in alle provincies een tijdelijk algemeen onttrekkingsverbod ingesteld op alle onbevaarbare waterlopen en publieke grachten.

Zijn de landbouwers beter voorbereid dan tijdens de droogte en hitte van 2018-2020? Aangezien oppervlaktewater en grondwater tijdelijk misschien niet opgepompt mogen worden, is opvang en opslag van water in tijden van overvloed een strategische oplossing. Andere extra maatregelen kunnen zijn: inzetten op meerdere waterbronnen, waterzuinige technieken gebruiken zoals druppelirrigatie of peilgestuurde drainage en samenwerken. Het kennen van de bestaande overheidsinstrumenten en er gebruik van maken wanneer mogelijk is zeker ook een voordeel.

Dit rapport, met focus op 'water tegen de droogte', beperkt zich tot bovenstaande maatregelen en is gebaseerd op volgende databronnen van het Departement Landbouw en Visserij: het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF), het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN) en een waterenquête afgenomen in het voorjaar van 2021 bij 571 land- en tuinbouwers aangesloten bij het LMN.

Het LMN is een boekhoudnetwerk bestaande uit een representatieve steekproef van een 600-tal Vlaamse land- en tuinbouwers. De resultaten van de waterenquête zijn niet geëxtrapoleerd naar de totale populatie en kunnen daardoor niet veralgemeend worden.

Aangezien de waterbehoefte afhangt van de gewassen en dieren aanwezig op het bedrijf, worden de LMN-bedrijven opgedeeld in deelsectoren. De deelsector van een bedrijf wordt bepaald aan de hand van een Europees vastgelegde methode. Als bijvoorbeeld meer dan twee derde van het 'inkomen' uit akkerbouw komt, wordt het bedrijf geklasseerd als een gespecialiseerd akkerbouwbedrijf. Maximaal een derde van het inkomen komt uit andere activiteiten, bijvoorbeeld dieren of fruit. De niet-gespecialiseerde bedrijven komen in de categorieën "overige landbouwbedrijven" of "overige tuinbouwbedrijven" terecht. Voor meer informatie zie [specialisatie](#).

Cijfers over het totale watergebruik in de Vlaamse land- en tuinbouw, op basis van een extrapolatie van de LMN-gegevens, zijn terug te vinden op de [cijferwebsite van het Departement Landbouw en Visserij](#). Het Departement Landbouw en Visserij heeft ook een webpagina over de [droogte](#) met de actuele droogtesituatie, waterbeschikbaarheid, duurzaam watergebruik, enz.

2 WATEROPSLAG

Een droogteperiode kan onder meer overbrugd worden door water op te vangen en op te slaan. Om dit technisch mogelijk te maken zijn misschien extra investeringen nodig. Bijvoorbeeld regenwater via het dak van de stal opvangen en opslaan in een regenwaterput. Met de nodige infrastructuur (pomp en waterleidingen) wordt het water verder naar de plaats van gebruik gebracht. De opvangcapaciteit wordt berekend in functie van de waterbehoefte, maar bij een langere droogteperiode is een grotere opslagcapaciteit een voordeel.

////////////////////////////////////

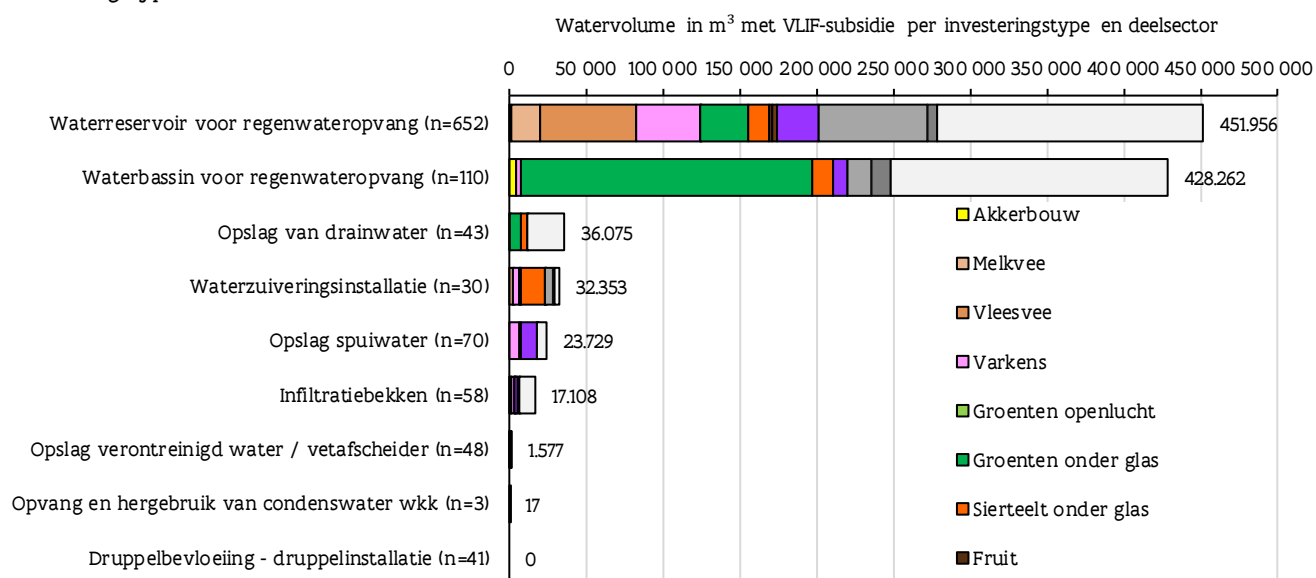
Cijfers over wateropslag op landbouwbedrijven zijn beschikbaar bij het VLIF en de LMN-steekproef. Ze worden hieronder besproken.

In de periode 2017-2021 is er 5,6 miljoen euro steun gegeven aan 1.055 goedgekeurde investeringen die zorgden voor 991.076 m³ bijkomende capaciteit van wateropvang en -opslag, ongeacht de waterbron (tabel 1). De evolutie in de jaarlijkse uitbetaling hangt af van het aantal aanvragen, het aantal goedkeuringen en het te verdelen budget.

Jaar	Aantal investeringen	Steunbedrag in euro	Watervolume in m³
2017	95	530.785	81.402
2018	227	1.156.482	246.768
2019	234	1.136.125	147.910
2020	199	1.073.847	229.380
2021	300	1.722.220	285.618
2017 tot en met 2021	1.055	5.619.459	991.076

Ver achterop volgen drainwateropslag (4%), waterzuiveringsinstallaties (3%), spuiwateropslag (2%) en infiltratiebekken (2%). Opslag van verontreinigd water en opvang en hergebruik van condenswater van een warmtekrachtkoppeling (wkk) is beperkt, maar daarom niet onbelangrijk. Het condensvat van een wkk is gemiddeld 6 m³ groot. De 41 steunverleningen aan druppelbevloeiing zijn zonder extra wateropslag.

Figuur 1: VLIF-investeringssteun 2017-2021, aantal investeringen (n), watervolume per deelsector in m³ water, gesorteerd per investeringstype

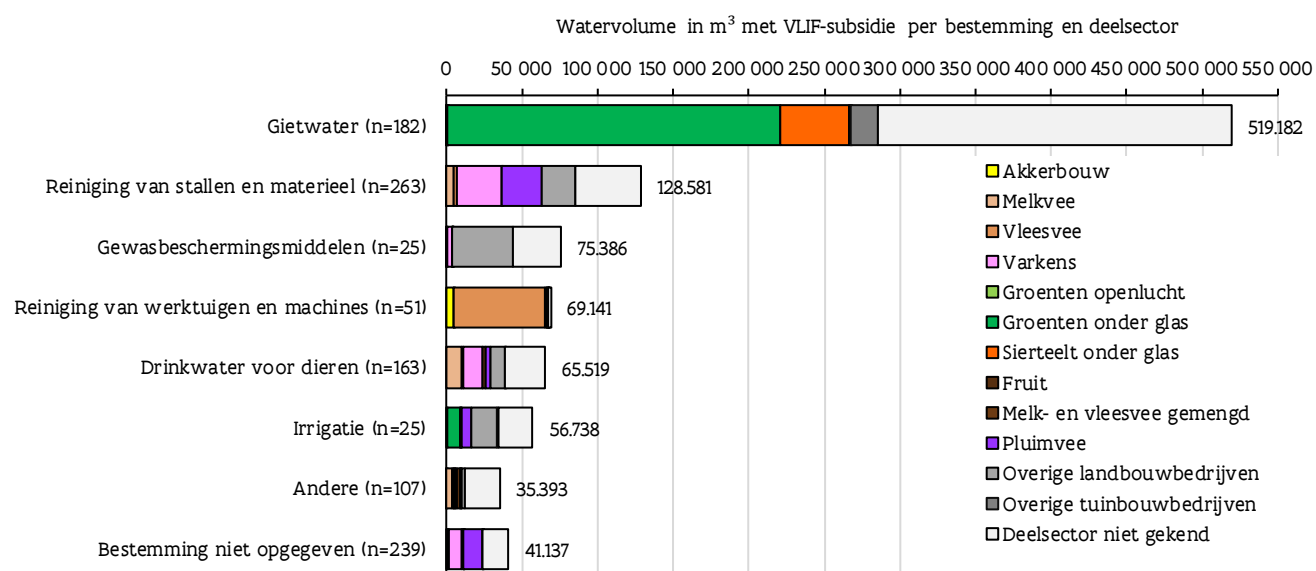
Bron: Departement Landbouwen Visserij, VLIF

2.1.2 Bestemming wateropvang

Figuur 2 geeft een overzicht van de bestemmingen van het opgeslagen water gesorteerd per volume. Gietwater is veruit de belangrijkste bestemming, met 52% van het totale volume. Het grootste aandeel is voor groenten onder glas (42%), gevolgd door sierteelt onder glas (9%). Bijna de helft (45%) kon echter niet worden toegewezen aan een deelsector.

Dan volgen de bestemmingen reinigen van stallen en materieel (13%), aanleggen van gewasbeschermingsmiddelen (8%), reinigen van werktuigen en machines (7%), drinkwater voor dieren (7%) en irrigatie (6%). In een aantal gevallen werd de bestemming niet opgegeven (4%).

Figuur 2: VLIF-investeringssteun 2017-2021, aantal investeringen (n), watervolume per deelsector in m³ water, gesorteerd per waterbestemming

Bron: Departement Landbouwen Visserij, VLIF

Toegang hebben tot meerdere waterbronnen kan een voordeel zijn bij droogte. Bij een goed waterbeheer is de bron afgestemd op het gebruik en de vereiste waterkwaliteit. Het is uit milieukundig standpunt beter om diep grondwater en leidingwater als laatste opties te gebruiken.

3.1 AANTAL WATERBRONNEN

Volgens de LMN-waterenquête worden er in **totaal** meestal 2 à 3 verschillende waterbronnen gecombineerd op het bedrijf (tabel 3). 4% van de bedrijven combineert zelfs alle vijf waterbronnen. 17% van de bedrijven gebruikt slechts één bron, waarvan 67 bedrijven enkel grondwater en 14 bedrijven enkel leidingwater.

Per **deelsector** hebben glasgroentebedrijven het vaakst een combinatie: 42% drie bronnen, 24% vier bronnen. 39% van de bedrijven met groenten in openlucht doen het met slechts één bron. Bij de akkerbouw ligt dit aandeel op 32%.

Tabel 3: Aantal waterbronnen 2021, totaal en per deelsector, oplopend gesorteerd op aandeel bedrijven met 1 bron

Deelsector	Totaal aantal bedrijven	1 bron	2 bronnen	3 bronnen	4 bronnen	5 bronnen
Groenten onder glas	38	5%	24%	42%	24%	5%
Melk- en vleesvee gemengd	38	8%	32%	37%	18%	5%
Overige tuinbouwbedrijven	20	10%	50%	30%	0%	10%
Melkvee	110	11%	35%	34%	15%	5%
Overige landbouwbedrijven	117	15%	28%	26%	24%	6%
Vleesvee	68	16%	32%	38%	12%	1%
Sierteelt onder glas	18	17%	33%	44%	0%	6%
Varkens	46	22%	35%	22%	17%	4%
Fruit	39	26%	33%	33%	5%	3%
Pluimvee	22	27%	50%	14%	9%	0%
Akkerbouw	37	32%	32%	22%	11%	3%
Groenten openlucht	18	39%	33%	11%	11%	6%
Totaal	571	17%	33%	30%	15%	4%

Bron: Departement Landbouw en Visserij, LMN-waterenquête

De combinatie hemelwater en grondwater komt het meest voor (102 keer), gevolgd door enkel grondwater (67 keer) en de combinatie hemelwater, grondwater en leidingwater (55 keer). 108 bedrijven hebben aangegeven water te hergebruiken.

3.2 WATERBRON EN BESTEMMING

De keuze van de waterbron hangt af van de beschikbaarheid, maar ook van de waterkwaliteit nodig voor de bestemming of toepassing van het water. Bij leidingwater is de waterkwaliteit verzekerd. Ook diep grondwater is meestal van goede kwaliteit. De kwaliteit van ondiep grondwater, hemelwater en zeker oppervlaktewater is minder constant en daarom niet altijd overal inzetbaar. Ze kunnen vervuild zijn met zouten, nitraten, residuen van gewasbeschermingsmiddelen, zware metalen, enz.

Tabel 4 geeft de gebruikte waterbron weer voor de vijf meest aangekruiste waterbestemmingen. Grondwater als drinkwater voor dieren werd het meest aangeduid (344 keer). Als de bestemming niet van toepassing was, moest de vraag niet beantwoord worden. Een combinatie van waterbronnen is mogelijk, maar niet zichtbaar in deze tabel.

////////////////////////////////////

Reiniging van stallen, serres, luchtwassers, loodsen, installaties en machines gebeurt volgens de LMN-waterenquête nog vaak met grondwater of leidingwater. 155 bedrijven gebruiken zelfs uitsluitend grondwater of leidingwater. Zeker voor gebouwen wordt er bij voorkeur hemel- en oppervlaktewater gebruikt.

Het **drinkwater voor dieren** moet voldoende kwalitatief zijn. De meerderheid gebruikt grondwater, maar hemel-, leiding- en oppervlaktewater wordt ook frequent opgegeven.

De **aanmaak van gewasbeschermingsmiddelen** kan met minder kwalitatief water. Hemel- en oppervlaktewater zijn vanuit milieukundig standpunt te verkiezen. Een aanzienlijk aantal bedrijven gebruiken grondwater of leidingwater.

Ook **irrigatie van gewassen** kan met minder kwalitatief hemel- en oppervlaktewater. Een groot aantal bedrijven gebruiken grondwater. De bron waterhergebruik scoort hier hoger omdat er veel glastuinbouwbedrijven gebruik van maken.

De **aanmaak van kunstmelk** moet met hoog kwalitatief water. De meeste bedrijven gebruiken grond- of leidingwater. Enkele bedrijven lengen kunstmelk aan met hemel- en oppervlaktewater. We gaan ervan uit dat de waterkwaliteit hier gegarandeerd is.

Tabel 4: Waterbron van de vijf belangrijkste bestemmingen 2021, aantal antwoorden

Waterbron en bestemming	Reinigingswater voor stallen, serres, luchtwassers, loodsen,	Drinkwater voor dieren	Aanmaak gewas-beschermings-	Irrigatie van gewassen	Aanmaak kunstmelk
Grondwater	279	344	187	107	115
Hemelwater	305	144	246	115	19
Leidingwater	122	130	57	20	62
Oppervlaktewater	39	101	77	69	6
Waterhergebruik	44	12	14	42	0
Totaal aantal antwoorden	789	731	581	353	202

Bron: Departement Landbouw en Visserij, LMN-waterenquête

4 WATERZUINIGE TECHNIEKEN

Het is een goede gewoonte om altijd zuinig te zijn met water. Techniek kan hierbij helpen. Hier enkele cijfers uit de LMN-waterenquête: irrigatietechnieken in openlucht, waterbesparende maatregelen en peilgestuurde drainage.

4.1 IRRIGATIETECHNIEKEN IN OPENLUCHT

Als het onvoldoende regent worden vooral groenten, maar recent met de langdurige droogte soms ook maïs en aardappelen, extra geïrrigeerd om de opbrengst te garanderen. Belangrijk bij precisie-irrigatie is het leveren van de juiste, uniform verdeelde hoeveelheid water aan de plant op het juiste moment, daar waar de plant het nodig heeft. Vochtsensoren kunnen hierbij helpen. Er bestaan verschillende irrigatiesystemen.

Volgens de landbouwenquête van Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium (Statbel) werd in 2016 bijna 8.660 hectare geïrrigeerd in Vlaanderen of 1,4% van de totale landbouwoppervlakte in openlucht.

////////////////////////////////////

Volgens de LMN-waterenquête gebruiken in **totaal** 152 bedrijven of 27% een of meerdere irrigatietechnieken in openlucht (tabel 5). Sommige bedrijven passen meer dan een irrigatietechniek toe, zodat het gemiddelde op 1,2 komt te liggen. Haspels met spuitkanon (49%) en druppelirrigatie (38%) komen het meest voor. Dan volgen beregeningsboom, waterton of aalton en beregeningssproeiers. Onder 'andere' werd handmatig aangieten en eb- en vloedstelsel vermeld.

Irrigatietechniek in openlucht	Aantal technieken	Aandeel t.o.v. 152 unieke bedrijven
Haspel met spuitkanon	74	49%
Druppelirrigatie	58	38%
Beregeningsboom	19	13%
Waterton	19	13%
Beregeningssproeiers	10	7%
Andere	3	2%
Totaal aantal technieken	183	120%

De keuze van het irrigatiesysteem moet afgestemd zijn op het gewas, de voorwaarden en omstandigheden. Ook accuraatheid en efficiëntie zijn van belang. Hier staat druppelirrigatie bovenaan, ondergronds is nog beter dan bovengronds. Het water komt immers in kleine hoeveelheden op de juiste plaats terecht waar het onmiddellijk met minimale verdamping de bodem indringt en naar de wortels kan gaan. Druppelirrigatie is echter technisch en of economisch niet overal toepasbaar. Beregeningsbomen en -sproeiers zijn door hun vaste en vooral kleinere breedtes redelijk accuraat. Naargelang de teelt en de waterbehoefte moet er meerdere keren beregend worden, wat minder efficiënt is. Haspels met spuitkanon zijn minder accuraat en efficiënt, maar ze hebben wel een hogere capaciteit, zodat een hogere watergift mogelijk is. Een waterton kan uitgerust zijn met een spuitboom of een spuitkanon.

- De haspel wordt relatief het meest ingezet in de akkerbouw, op bedrijven met dieren en overige landbouwbedrijven.
- Druppelirrigatie komt relatief het meest voor bij fruitbedrijven en glasgroentebedrijven (voor hun teelten in openlucht bijvoorbeeld aardbeien).
- De beregeningsboom wordt vooral ingezet bij glassierteeltbedrijven (voor hun teelten in openlucht bijvoorbeeld snijbloemen, containervelden) en bedrijven met groenten in openlucht.
- De waterton wordt nog frequent gebruikt op de overige landbouwbedrijven en de bedrijven met dieren.
- Beregeningssproeiers komen relatief met meest voor op glasgroentebedrijven (voor hun teelten in openlucht bijvoorbeeld aardbeien).

Tabel 6: Irrigatietechnieken in openlucht 2021, per deelsector, gesorteerd op aandeel bedrijven met irrigatie in openlucht

Welke irrigatietechnieken past u toe: in openlucht ?	Groenten openlucht	Sierteelt onder glas	Overige Tuinbouw-bedrijven	Fruit	Groenten onder glas	Overige Landbouw-bedrijven	Akkerbouw	Bedrijven met dieren
Haspel met spuitkanon	6	1	7		2	30	5	23
Druppelirrigatie	3	5	7	20	11	11	1	
Beregeningsboom	3	5	3	1	4	2		1
Waterton		1		3		11		4
Beregeningssproeiers	2			1	4	1		2
Andere		1		1		1		
Totaal aantal irrigatietechnieken	14	13	17	26	21	56	6	30
Totaal aantal bedrijven met irrigatie in openlucht	12	12	13	23	17	40	5	30
Totaal aandeel bedrijven met irrigatie in openlucht	67%	67%	65%	59%	45%	34%	14%	11%

Bron: Departement Landbouw en Visserij, LMN-waterenquête

4.2 PEILGESTUURDE DRAINAGE

Drainage is een veelgebruikte agrarische techniek die de bewerkbaarheid van de grond verhoogt en problemen met zuurstoftekort in de wortelzone vermijdt. Bij wateroverlast wordt het grondwater via de drainagebuizen afgevoerd tot de grondwaterstand gelijk komt te staan met het niveau van de drainagebuizen. Onderhoud van de drainagebuizen, opdat ze blijven werken, is een belangrijk aandachtspunt. Opvang van het drainagewater en zeker peilgestuurde drainage is, in tijden van langdurige droogte, een meerwaarde.

Bij peilgestuurde drainage kan de afwateringshoogte flexibel ingesteld worden zodat water tijdens drogere periodes in de grond kan vastgehouden worden. Via [VLIF niet-productieve investeringssteun \(NPI\)](#) kan er steun aangevraagd worden voor de omvorming van bestaande drainage naar peilgestuurde drainage. Volgens het [VLIF-activiteitenverslag 2021](#) werden er in 2021 54 aanvragen van NPI met betrekking tot water goedgekeurd, goed voor een selectiebedrag van iets meer dan 2 miljoen euro.

Volgens de LMN-waterenquête, zonder de 56 glastuinbouwbedrijven, hebben 304 of 59% van de bedrijven drainagebuizen liggen op hun percelen (figuur 3). Hiervan zijn er 262 operatief, 32 bedrijven weten het niet zeker en 10 drainagesystemen werken niet meer. De bedrijven hebben tezamen 4.829 hectare werkende drainagebuizen liggen. Vier van de 262 bedrijven hebben geen hectares opgegeven. Gemiddeld wordt 18,7 ha per bedrijf gedraineerd.

Op 25 van de 262 bedrijven wordt het drainagewater opgevangen en kan het hergebruikt worden in tijden van watertekort. Op vijf bedrijven zijn de drainagebuizen peilgestuurd. Vier van hen zijn in de Kempen gelegen, het vijfde in de Polders en duinen. Deze lage aantallen geven aan dat hier nog meer op ingezet kan worden.


```

graph LR
    Q1((Liggen er drainagebuizen op uw percelen?  
(515 bedrijven, exclusief glastuinbouwbedrijven)))
    Q1 -- Ja (304 bedrijven, 59% van 515) --> Q2[Werken de drainagebuizen?]
    Q1 -- Niet zeker (32 bedrijven, 6% van 515) --> Q2
    Q1 -- Neen (211 bedrijven, 41% van 515) --> Q2
    Q2 -- Ja (262 bedrijven, 51% van 515) --> Q3[Ha werkende drainage?]
    Q2 -- Ja (262 bedrijven, 51% van 515) --> Q4[Wordt drainagewater opvangen en hergebruikt?]
    Q2 -- Ja (262 bedrijven, 51% van 515) --> Q5[Peilgestuurd?]
    Q2 -- Niet zeker (32 bedrijven, 6% van 515) --> Q6[Niet zeker (32 bedrijven, 6% van 515)]
    Q2 -- Neen (10 bedrijven, 2% van 515) --> Q6
    Q3 -- Ja (258 bedrijven, 4829 ha) --> Q7[Niet gekend (4 bedrijven)]
    Q4 -- Ja (25 bedrijven) --> Q8[Neen (237 bedrijven)]
    Q5 -- Ja (5 bedrijven) --> Q9[Neen (257 bedrijven)]
  
```

4.3 ANDERE WATERBESPARENDE MAATREGELEN

Tabel 7: Andere waterbesparende maatregelen 2021, gesorteerd op aantal maatregelen

Past u nog andere waterbesparende maatregelen toe?	Aantal maatregelen	Aandeel t.o.v. 328 unieke bedrijven
Ja, bij het reinigen van de stallen (bv. eerst droog vuil verwijderen, daarna pas met water) wegspoelen,...)	284	87%
Ja, bij de drinkwatervoorziening (bv. antimorsrand, drinknippels)	124	38%
Andere (zelf omschreven door landbouwer)	55	17%
Totaal aantal waterbesparende maatregelen	463	141%

Reinigen van stallen en drinkwatervoorziening is gerelateerd aan de aanwezigheid van dieren. Tabel 8 toont de cijfers voor de **deelsectoren met dieren**. Het aandeel met andere waterbesparende maatregelen ligt het hoogst bij varkensbedrijven (76%) en het laagst bij pluimvee (55%). Voor hen die 'ja' hebben geantwoord, geldt het volgende:

- Bijna iedereen bespaart water tijdens het reinigen van de stallen. Pluimvee- en varkensstallen worden frequenter geruimd en dus ook gereinigd dan rundveestallen.
- Besparingen bij drinkwatervoorziening worden relatief veel toegepast op varkens- en pluimveebedrijven, minder bij rundveebedrijven.

Tabel 8: Andere waterbesparende maatregelen 2021, per deelsector met dieren, gesorteerd op aandeel bedrijven met andere waterbesparende maatregelen

Past u nog andere waterbesparende maatregelen toe?	Varkens	Melkvee	Vleesvee	Melk- en vleesvee gemengd	Pluimvee
Ja, bij het reinigen van de stallen (bv. eerst droog vuil verwijderen, daarna pas met water wegspoelen)	28	74	43	24	11
Ja, bij de drinkwatervoorziening (bv. antimorsrand, drinknippels)	28	13	14	6	9
Andere (zelf omschreven door landbouwer)	9	8	6	3	2
Totaal aantal maatregelen	65	95	63	33	22
Totaal aantal bedrijven met andere maatregelen	35	80	46	25	12
Totaal aandeel bedrijven met andere maatregelen	76%	73%	68%	66%	55%

Bron: Departement Landbouw en Visserij, LMN-waterenquête

De geënquêteerden waren niet verplicht deze vraag te beantwoorden, dus kunnen de aantallen in werkelijkheid hoger liggen. Toch zou het een goede praktijk zijn om altijd eerst droog te reinigen en antimorsranden en drinknippels te gebruiken.

5 SAMENWERKING

Volgens de LMN-waterenquête gaven acht van de 571 bedrijven (14%) aan dat ze samen werken met **andere landbouwers**. Het zijn twee sierteeltbedrijven, twee melkveebedrijven, twee overige landbouwbedrijven, één varkensbedrijf en één bedrijf met groenten onder glas. Geografisch zijn ze als volgt verspreid: twee in West-Vlaanderen, drie in Oost-Vlaanderen, twee in Antwerpen en één in Limburg.

4 bedrijven hebben aangegeven samen te werken met een **leverancier** (bijvoorbeeld Aquafin, brouwerij, industrie, overheid,...). Het zijn andere bedrijven dan in voorgaande alinea: twee fruitbedrijven, één varkensbedrijf en één overig landbouwbedrijf. Drie van hen liggen in West-Vlaanderen en één in Oost-Vlaanderen.

Samenwerking met andere landbouwers of leveranciers kan zeker nog verder gestimuleerd en medegeorganiseerd worden.

6 BEKENDHEID BESTAANDE OVERHEIDSINSTRUMENTEN

Om de nodige waterinvesteringen te kunnen doen, komt de overheid de landbouwsector tegemoet met allerlei instrumenten. Hiervan op de hoogte zijn en er gebruik van maken, kan helpen in de strijd tegen de droogte.

Volgens de LMN-waterenquête hebben in **totaal** 450 van de 571 bedrijven of 79% één of meerdere overheidsinstrumenten aangekruist (tabel 9). VLIF-investeringssteun (73% van 571 bedrijven) blijkt het bekendste overheidsinstrument, gevolgd door bedrijfsadvies (23%) en de wateraudit (22%). Projectoproepen zoals Proeftuinen Droogte, Europees Innovatiepartnerschap (EIP) en Waterlandschap zijn minder bekend.

Vijf van de acht overheidsinstrumenten gaan uit van het Departement Landbouw en Visserij. De overige drie gaan ruimer dan de landbouwsector: Proeftuin Droogte (Vlaamse Milieumaatschappij), Proeftuin Ontharding (Departement Omgeving) en Waterlandschap (Vlaamse Landmaatschappij).

////////////////////////////////////

Tabel 9: Bekendheid van bestaande overheidsinstrumenten 2021, gesorteerd op aantal instrumenten en aandeel bedrijven

Welke van de onderstaande instrumenten zijn u bekend?	Aantal overheidsinstrumenten	Aandeel t.o.v. 571 unieke bedrijven
VLIF-investeringssteun	416	73%
Bedrijfsadvies (BAS, Kratos)	130	23%
Wateraudit	124	22%
Demonstratieprojecten	88	15%
Proeftuinen Droogte	44	8%
Proeftuinen Ontharding	22	4%
Projectoproep EIP (Europees Innovatiepartnerschap)	19	3%
Waterlandschap	18	3%
Andere (maar geen overheidsinstrument)	6	1%
Totaal aantal instrumenten	988	173%

Bron: Departement Landbouw en Visserij, LMN-waterenquête

De bekendheid verschilt sterk naargelang de **deelsector**. In totaal scoren bedrijven met glasgroenten het best (92%), pluimveebedrijven het minst goed (59%).

- VLIIF-investeringssteun geniet relatief de hoogste bekendheid bij bedrijven met groenten onder glas (84%) en akkerbouw (81%);
- Bedrijfsadvies is het best bekend bij varkens- (33%) en vleesveebedrijven (26%);
- Wateraudit werd het meest aangekruist door varkens- (33%) en melkveebedrijven (30%);
- Bedrijfsleiders van groenten openlucht zijn relatief het minst bekend met VLIIF-investeringssteun, bedrijfsadvies en wateraudit (respectievelijk 50%, 11% en 11%);
- De demonstratieprojecten en proeftuinen zijn relatief meer bekend bij groentetelers.

Hieruit kan besloten worden dat de bestaande overheidsinstrumenten nog niet bij iedereen evengoed bekend zijn. Meer reclame maken kan hierbij helpen.